

โคม: แนวคิด ประวัติศาสตร์ และกระบวนการสร้าง อัตลักษณ์วัฒนธรรมพระพุทธศาสนาแบบล้านนา*

Khoms: The Concept, History and Buddhist Cultural Identification-Process in Lan Na

พระปลัดจตุพร วชิรธำโน

Phra Palad Jatuporn Vajiraṇo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Bangkok, Thailand

Email: Chatuporn793@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา แนวคิด ประวัติศาสตร์ และกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนา โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร ทบทวนวรรณกรรม สัมภาษณ์เชิงลึก เรียบเรียงสรุปสาระสำคัญและวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า โคม เป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวล้านนา ที่ได้สืบทอดแนวคิด วัฒนธรรม ประเพณี ปฏิบัติมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เพราะความศรัทธาต่อพระพุทธเจ้า จนพระพุทธศาสนาได้เผยแผ่มาถึงประเทศไทยหรืออาณาจักรต่างๆ เช่น อาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรล้านนา เป็นต้น และวรรณกรรมต่างๆ ของล้านนายังได้ระบุการบูชาด้วยโคมไฟในประเพณีเดือนยี่เพ็ญล้านนา ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักรหริภุญชัย ในปีพุทธศักราช 2016 พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช แห่งราชวงศ์มังราย ทรงให้จัดเทศกาลยี่เป็งเป็นประเพณีใหญ่ พระองค์ทรงนำประชาชนบูชาพระพุทธรูปในพระอารามทั้งหลาย กิจกรรมในเดือนยี่เป็งของชาวล้านนามีหลากหลาย เทศน์มหาชาติ ตกแต่งวิหารด้วยโคมแขวน ตุง จุดผางประทีป ปลอยโคมไฟ โคมลอย จุดบอกไฟ และส่งเครื่องสังเวยลอยไปตามลำน้ำ อันเป็นที่มาของประเพณีการแต่งเครื่องสักการบูชาทางน้ำเรียกว่า ลอยโขมด ชาวล้านนาจึงได้ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึงปัจจุบัน

*Received December 23, 2017; Revised January 7, 2018; Accepted October 16, 2018

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ทั้งระหว่างสังคมชุมชนและตัวบุคคล โคมเป็นอัตลักษณ์ของล้านนา เป็นสิ่งที่ชาวล้านนา ใช้สำหรับจุดไฟให้แสงสว่างสืบทอดกันมาแต่โบราณ แฝงไปด้วยเรื่องราวของวิถีชีวิต ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อพุทธศาสนา ในวัฒนธรรมชาวล้านนา โคมเป็นมากกว่าสิ่งของที่ถูกคิดประดิษฐ์ขึ้น เพื่อใช้งานในการช่วยกำบังไฟที่จุดส่องสว่างไม่ให้ดับ แต่เป็นเรื่องราวของงานหัตถศิลป์ที่เกิดขึ้น ควบคู่กับเรื่องราววิถีชีวิต ความศรัทธา ความเชื่อ จารีตประเพณีของชาวล้านนา ที่สั่งสมส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น เกิดเป็นงานศิลปหัตถกรรมโคมล้านนาที่มีความงดงาม ประณีต โคมเป็นของสูงที่แสดงถึงความสว่างใสรุ่งโรจน์ ชาวล้านนาจุดโคมเพื่อเป็นพุทธบูชา เทพารักษ์ ทำให้บ้านมีแสงสว่าง เป็นสิริมงคลแก่ตนเองและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

คำสำคัญ: ประวัติ; อัตลักษณ์; โคมล้านนา

Abstract

This dissertation aims to study the concept, history and the process of creating the Buddhist identity and culture of Lan Na through Khoms by documentary research through the literature review, the in depth interviews. It is compiled, summarized, and finally analyzed by content analysis.

The findings are that: the Khoms is the part of the Lan Na Ancient Traditions, of people. The inheritance from the Buddhist era. Because of faith in the Buddha. Buddhism has spread to Thailand or Kingdoms such as the Sukhothai Kingdom. Lan Na and so on and literature. Lan Na is also identified with the Khoms Lan Na in the month Lan Na Yi Phen Lan Na. those handed down since the 21 Buddhist Century in the Hari Phun Chai Kingdom. Int 2061 B.E., The Lan Na King named “Tilakapanaddathiraj” of Mang Rai Dynasty had promoted the Yi Peng festival as the Grand Tradition.

He led the people to worship the Buddha Images in many monastery. The activities those celebrated in the Yi Peng Festival are varieties such as the Mahajat Preaching, the temple decorated with the hanging Khoms, setting flags, lighting the candles, release the fire Khoms, the flying Khoms, fireworks, and send the sacrifices items floating on the river. This is the origin of the water worship called the “Loy Khamod” to the present.

Identity between society, community and the individual interaction. Khoms is the identity of Lan Na, what is handed down to the present for lighting. Embedded with this Khoms, the ways of life, faith towards Buddhism In the Lan Na culture the Khoms is more inventive thing to protect and keep it's lighting, but is the handicraft related to Lan Na culture including with the way of life, beliefs, and traditions from past to the present generations. This originates such a beautiful and nice craft, the symbolic of life's Illumination. The Khoms is the respected offering for the Buddha, the deity, lighting the house. It will bring about the prosperity to oneself and family to everlasting happy living.

Keywords: History; Identity; Lanna Lanterns

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นเรื่องของการปฏิบัติตามหลักเหตุผล เพื่อให้เกิดผล คือ ความสงบสุขใจ พระพุทธศาสนาดั้งเดิมจึงไม่มีความเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ ต่อมาประมาณ พ.ศ.1500 ไสยศาสตร์ก็เริ่มเกิดขึ้นในวงการพระพุทธศาสนา คตินิยมเรื่องการบูชานั้นมีมาตั้งแต่ก่อนพุทธกาลและก่อนยุคพระเวทซึ่งเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์อินเดียเกิดขึ้นในอินเดีย โดยที่แนวความคิดในยุคนั้นมีลักษณะเป็นวิญญาณนิยม (Animism) ถือว่ามีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์อยู่ในสิ่งที่ตนนับถือ มนุษย์จึงต้องบูชา เช่นสรวงเพื่อเอาอกเอาใจไม่ให้วิญญาณบันดาลโทษหรือภัยพิบัติแก่ตน ต่อมาวิญญาณก็ได้รับยกย่องเป็นเทพเจ้า และแนวความคิดแบบวิญญาณนิยมก็ได้พัฒนาไปเป็นพหุเทวนิยม (Polytheism) หมายถึง ความเชื่อที่มีเทพเจ้าหลายองค์ ซึ่งถือเป็นการเริ่มต้นของยุคพระเวทและเป็นยุคที่ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้น (Aankom, 2000) จากนั้นการบูชาเทพเจ้าก็พัฒนาเป็นระเบียบพิธีมากขึ้นถูกเผยแผ่ไปสู่ชนชาติต่างๆ โดยเฉพาะชนชาติไทยได้รับอิทธิพลทางศาสนามาจากอินเดีย ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาเจริญขึ้นท่ามกลางวิถีปฏิบัติตามแนวทางของวิญญาณนิยม พระพุทธเจ้าได้ทรงปฏิวัติแนวทางปฏิบัติดั้งเดิมเสียหลายประการ เช่น เรื่องการบูชาเทพเจ้าด้วยการฆ่าสัตว์ เช่นสรวงสังเวยหรือการบูชาัญญเป็นสิ่งทีพระพุทธเจ้าทรงปฏิเสธอย่างเด็ดขาด พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่า การเชื่อในอำนาจดลบันดาลของเทพเจ้าทั้งหลาย ที่แสดงออกด้วยการอ้อนวอนบูชาัญญนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้อง พระองค์จึงได้สอนชาวอินเดียใหม่ว่า ท่านทั้งหลายจงดูซิ ในธรรมชาตินั้นมีความจริงอยู่ ความจริงนี้ก็คือกฎธรรมชาติแห่งความเป็นไปตามเหตุปัจจัย คือ การที่ผลเกิดจากเหตุ เหตุทำให้เกิดผล สิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน อย่าไปมัวมองดูว่าเป็นฤทธิ์ดลบันดาลของเทพเจ้า ความเป็นจริงที่สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยนั้นเราเรียกว่าธรรม (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 1997)

พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับธรรมเป็นเรื่องหลัก แม้ในเรื่องการบูชาที่จากเดิมมีการบูชาเทพกันนั้น พระองค์ก็ทรงเน้นให้บูชาธรรม และบุคคลผู้มีคุณธรรมเป็นสำคัญ จุดเริ่มต้นของการบูชาพระพุทธเจ้าในสมัยพุทธกาล คือ การที่ประชาชนในสมัยนั้น มีความปรารถนาที่จะได้พบเห็นพระอรหันต์ เพราะเชื่อกันว่า พระอรหันต์เป็นบุคคลผู้บริสุทธิ์ รู้แจ้งสิ่งทั้งปวง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่า ช่วงก่อนที่มีพระพุทธเจ้าอุบัติขึ้นในโลกนั้น ประชาชนในสังคมอินเดียอยู่ในยุคที่มีการแสวงหาปัญญาทางศาสนากันอย่างขะมักเขม้น มีการออกบวชเพื่อแสวงหาอมฤตธรรม (Immortality) หรือความไม่รู้จักตาย (Burawas, 2002) และมีการปฏิบัติเพื่อความรู้ันั้นกันอย่างหลากหลาย จึงทำให้ในยุคนั้นมีนักบวชมากมายหลายรูปแบบ อาทิ ฤาษี อาชีวก นิครนธ์ ชฎิล และตาบส (Tipitaka in Thai Version 30/124/50) กลุ่มนักบวชต่างๆ มีการกล่าวอ้างถึงความเป็นพระอรหันต์ซึ่งถือว่าเป็นอริยบุคคลผู้ทรงความรู้รอบรู้บ่อยครั้ง เมื่อได้ยินชื่อว่าพระอรหันต์ จึงมักเป็นที่สนใจของคนในยุคนั้น จนถึงขั้นตั้งความปรารถนาที่จะได้พบพระอรหันต์กัน (Rangsiwong, 2017) ดังกรณีเรื่องความปรารถนาของพระเจ้าพิมพิสาร (Tipitaka in Thai Version 4/59/68) ในประเทศต่างๆ ที่พระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ย่อมมีแนวทางประพฤติปฏิบัติ เป็นประเพณีได้นำหลักธรรมประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองที่ตนเองเคารพ มีการทำเครื่องสักการะในการเคารพนับถือ กลายเป็นวิถีประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา (Phra Brahmagunabhorn P.A. Payutto, 2015)

อัตลักษณ์ชุมชนเป็นรากเหง้า หรือ วัฒนธรรมทางสังคมที่ถูกก่อให้เกิดขึ้นมา และใช้ในการยึดเป็น ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม ประเพณีในการปฏิบัติในสังคมนั้นๆ (Intharat, 2009) มีลักษณะของความโดดเด่น หรือมีความแตกต่างกับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมอื่นๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ ถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชน (Nathalang, 2003) โคมล้านนาถือว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็น อัตลักษณ์ ที่มีความสอดคล้องกับชีวิตจริงของคนล้านนา เพราะทำให้คนล้านนาได้เรียนรู้และเข้าใจความเป็น อยู่อย่างพอเพียง เกิดความผูกพัน และภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน ประเพณีของชาวล้านนานั้น เป็นอัตลักษณ์ ของล้านนา เป็นสื่อที่ตีงามที่ชักนำให้เกิดการทำความดีจากการนำหลักคำสอนทางศาสนา (Jandaeng, 2017) เป็นประเพณีเก่าแก่ที่ประชาชนยึดถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 14 ในสมัยอาณาจักร หริภุญชัยได้เกิดประเพณีลอยโคมด ในปีพุทธศกราช 2061 พระเจ้าติลกปนัดดาธิราช แห่งราชวงศ์มังราย ทรงดำริให้จัดเทศกาลยี่เป็งเป็นประเพณีใหญ่ พระองค์ทรงนำประชาชนบูชาพระพุทธรูปในพระอารามทั้ง หลาย การเล่นเต๋อนยี่เป็งของชาวล้านนามีหลากหลาย ทั้งการเทศน์มหาชาติ ตกแต่งวิหารด้วยโคมแขวน ตุง จุดผางประทีป ปลอยโคมไฟ โคมลอย บอไฟ และส่งเครื่องสังเวยลอยไปตามลำน้ำ อันเป็นที่มาของ ประเพณีการแต่งเครื่องสักการบูชา โดยทางน้ำเรียกว่า ลอยโคมด ชาวล้านนาจึงได้ยึดถือปฏิบัติกันมาจนถึง ปัจจุบัน (Payomyong, 1990)

ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่อง โคมล้านนา แนวคิด ประวัติศาสตร์ และ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของล้านนา ศึกษาประวัติโคมล้านนา เพื่อ ให้งานวิจัยมีความชัดเจนและเกิดประโยชน์ต่อผู้ศึกษาสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวคิด ประวัติศาสตร์ และกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและ วัฒนธรรมของล้านนา

วิธีดำเนินงานวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร และเสริมด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ โดยศึกษาความเป็นมาของ โคมล้านนา กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา โดยใช้เอกสารเป็นหลัก และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ จำนวน 30 คน และนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการ วิเคราะห์เชิงเนื้อหา เสนอรายงานในรูปการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนาผ่านโคมล้านนา มีรายละเอียดดังนี้

1.1 โคมล้านนา มีปรากฏจากหลักฐานภาพโคมบนผืนผ้าพระบฏสมัยพระเจ้าติโลกราช กษัตริย์ล้านนาแห่งราชวงศ์มังรายเมื่อ 500 ปีก่อน ซึ่งค้นพบโดย อาจารย์ศิลป์ พีระศรี แห่งกรมศิลปากร เมื่อปี พ.ศ.2501 ที่วัดดอกเงิน จังหวัด เชียงใหม่ ทำให้สันนิษฐานได้ว่า การทำโคมเป็นงานช่างฝีมือดั้งเดิมของไทย มาแต่โบราณ ทั้งยังมีลักษณะเฉพาะของตนเอง รูปทรงของโคมล้านนาทำขึ้น จากโครงไม้ไผ่เฮี้ยะ ซึ่งเป็นไม้ไผ่ปล้องยาวและขึ้นเฉพาะในภาคเหนือเท่านั้น นำมาหักเป็นวงโค้งแล้วหุ้มทับด้วยกระดาษสาหรือผ้าฝ้าย ทอมือ ประดับลวดลาย กระดาษตัดฉลุที่มีความหมายเป็นมงคล เช่น ลายดอกกำกอก (ลายประจำยาม) และลายดวงตะวัน โคมล้านนามักใช้ในประเพณียี่เป็ง บางครั้งจึงเรียกว่าโคมยี่เป็ง (หรือ ยี่เป็ง) จัดขึ้นในคืนวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 การประดิษฐ์โคมจะเริ่มทำกันในช่วง ก่อนวันงานเพื่อเตรียมโคมไว้ใช้ในการจุดผาง ประทีปบูชาที่วัด ผางประทีปหรือ ผางประทีป คือ ภาชนะดินเผาคล้ายถ้วยเล็กๆ ด้านในใส่ขี้ผึ้งหรือน้ำมัน ใช้วางไว้ ในโคม) โดยจะแขวนใส่ค้ำโคม (ค้ำโคม คือ เสาไม้ไผ่ขนาดใหญ่ ส่วนปลายเสา มีค้ำไม้และรอก สำหรับชักโคมขึ้นแขวน) บูชาตามพระธาตุเจดีย์ แขนงไว้หน้า วิหาร กลางวิหาร ลักษณะของโคมล้านนามีหลากหลายรูปแบบขึ้นอยู่กับการสร้างสรรค์ ตามภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่น รูปแบบโคมโบราณที่ยังสืบทอดมาจนปัจจุบัน มีลักษณะ ดังนี้ (Puchthonglang, 2017)

1) โคมรังมดส้ม หรือ โคมเสมาธรรมจักร มีรูปทรงเหมือนรังมดส้ม และมีแปดเหลี่ยมคล้ายธรรมจักร ด้านบนมีหูโคมเป็นรูป สามเหลี่ยม เมื่อติดกระดาษรอบโครงแล้วจะปล่อยส่วนบนไว้เป็นช่องใส่ผาง ประทีปและให้อากาศเข้า มาในโคมได้ ด้านล่างประดับหางโคม และโคมรังมดส้มจะใช้สำหรับเป็นพุทธบูชาเท่านั้น

2) โคมไห ตัวโคมมีลักษณะคล้ายไห เนื่องจากด้านบนปากโคมที่หักเป็นมุมหกเหลี่ยมมีขนาดกว้างกว่าส่วนล่าง หรือก้นโคมที่หักเป็นมุมสี่เหลี่ยม มีหูโคมสามเหลี่ยมติดด้านบนครบ 4 ด้าน ทางโคมตกแต่งด้วยการ ตัดกระดาษเป็นลวดลาย ทำป่องหรือปากไว้จุดผางประทีป โคมชนิดนี้ใช้จุดบูชาได้ทั่วไป บ้างเรียกว่า โคมเพชร นิยมให้เป็นของขวัญในโอกาสขึ้นบ้านใหม่และงานแต่งงาน เนื่องจากมีความหมาย เป็นมงคล

3) โคมกระบอก รูปทรงตรงยาวคล้ายกระบอก ลวดลายประดับส่วนใหญ่นิยมใช้ลายสร้อยดอกหมาก ส่วนท้ายหรือก้นกระบอกปิดด้วยกระดาษแข็งสำหรับวางผางประทีป เพื่อจุดเป็นพุทธบูชา โคมกระบอกมีทั้งทรงกลมและทรงสี่เหลี่ยม สำหรับทรงเหลี่ยมบางครั้งเรียกว่า โคมล้อ เนื่องจากคล้ายโคมที่ใช้แขวนติดกับขบวนเกวียนที่พ่อค้าวัวต่างใช้เดินทางในยามค้าคิน

4) โคมเงี้ยว เป็นโคมที่มีรูปทรงมาจากชาวไทใหญ่ ทำค่อนข้างยากกว่าโคมชนิดอื่นๆ เนื่องจากโครงโคมมีลักษณะหักมุมละเอียดซับซ้อน เป็นเหลี่ยมคล้ายเพชรที่เจียรระโน ถือเป็นโคมที่ มีความงดงามมาก

5) โคมดาว เป็นโคมรูปดาวห้าแฉก หักมุมเป็นห้ามุม ส่วนใหญ่ตกแต่งด้วยลายดวงตะวัน (พระอาทิตย์) เจาะช่องตรงกลางเป็นปล่องสำหรับใส่ผางประทีป เพื่อจุดเป็นพุทธบูชา ความงดงามของโคม ล้วนประกอบขึ้นจากความประณีตในการฉลุสลัก การตัดโครงให้ได้เหลี่ยมมุมอันวิจิตร รวมถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ในความศรัทธาและความตั้งใจให้ โคมเป็นพุทธบูชา นับได้ว่าโคมแต่ละชนิดล้วนแสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของช่างพื้นเมือง ล้วนมา ที่สร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์อันงดงามควบคู่กับการเป็นเครื่องบูชาอันสูงส่ง

1.2 กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมของล้านนา โคมล้านนา เป็นงานหัตถกรรมพื้นเมืองจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่สืบทอดต่อกันมา และได้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น เพื่อให้คงอยู่สืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบันในภาคเหนือ ด้วยเหตุที่การดำรงชีวิตผูกพันกับศาสนา การสร้างผลงานทางศิลปะจึงมีแรงบันดาลใจจากความศรัทธา ชาวล้านนานิยมนำมาใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในคืนวันเพ็ญเดือนสิบสอง (ยี่เป็งล้านนา) และเชื่อว่าเป็นการบวงสรวงพระธาตุเกศแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ ซึ่งถือว่า เมื่อได้กระทำเช่นนี้ แสงประทีปจากโคมจะส่งประกายให้การดำเนินชีวิตเจริญรุ่งเรือง อยู่เย็นเป็นสุข ชาวล้านนา นิยมปล่อยโคมไฟขึ้นฟ้า และจุดประทีปตามบ้านเรือน โคมล้านนายังเป็นสิ่งที่สะท้อน สภาพสังคมที่มีความเชื่อด้านพุทธศาสนา และนับถือผีร่วมกันของชาวไทยล้านนา ทำให้การสร้างสรรคงานของช่างทำโคมเต็มไปด้วยความวิจิตรบรรจง และความตั้งใจที่จะทำงานอย่างเต็มฝีมือความสามารถของตน เพื่อให้เกิดคุณค่าทางด้านจิตอย่างสูงสุดแม้ว่า ในปัจจุบัน ได้มีการประยุกต์ใช้โคมไฟมาประดับตามอาคารบ้านเรือน และสถานที่ต่างๆ เพื่อความสวยงามก็ตาม ก็ถือว่าเป็นการช่วยสืบสานและอนุรักษ์เอกลักษณ์งานหัตถกรรมโคมล้านนาให้คงอยู่สืบไป

2. กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของล้านนา
มีเนื้อหา แยกเป็นประเด็นได้ ดังนี้

2.1 แนวคิดและความเป็นมาของโคมล้านนา ในชุมชนเมืองสาทร เชียงใหม่ เริ่มแรกเดิมทีนั้น ชุมชนเมืองสาทรหลวง ชุมชนเมืองสาทรน้อย ได้อพยพมาจากเมืองสิบสองปันนา เป็นชาวไท ลื้อ จีน ได้มาปักหลักตั้งถิ่นฐานทำมาหากิน อยู่ที่ชุมชนเมืองสาทร มีอาชีพ ทำนา ทำสวน ปลูกพืชผักสวนครัวหาเลี้ยงครอบครัว เมื่อสถานการณ์สภาพแวดล้อมฟ้าฝนในการ ทำนา ทำสวน ทางด้านเกษตรกรรม ไม่อำนวยจนไม่สามารถทำเกษตรกรรมได้ พร้อมกันนั้นชุมชนเมืองสาทร นับถือพระพุทธศาสนาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงได้ค้นหาวิธีการที่จะนำสิ่งของอันล้ำค่า น้อมถวายเป็นพุทธบูชา ในวันลอยกระทง (ยี่เป็ง) ซึ่งเป็นประเพณีที่สำคัญของชาวล้านนา ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน จึงได้คิดค้นการทำโคม เพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชา ในเทศกาลลอยกระทงมาถึงทุกๆ ปี โดยชาวล้านนามีความเชื่อว่า การทำบุญถวายโคม จะทำให้เกิดความสุขใจ เป็นสิริมงคลจะมีชีวิตสว่างไสว ต่อตนเองและครอบครัว ในเทศกาลวันลอยกระทง (ยี่เป็ง) ของทุกปี ชาวล้านนาโดยเฉพาะชุมชนเมืองสาทรหลวง เมืองสาทรน้อย ประชาชนจะนำประทีปโคมไปถวายวัด ประดับประดาตามวิหาร โบสถ์ ศาลา บ้านเรือนของตน แล้วจุดผางประทีปอย่างสว่างไสว เพื่อเป็นพุทธบูชา บนพื้นดินจุดประทีปโคมไฟ บนท้องท้องปล่อยโคมลอย โคมไฟ ในวันพระจันทร์เต็มดวง สร้างความสุข ความปิติ น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

2.2 ความสัมพันธ์ในทางพระพุทธศาสนา เนื่องจากโคมล้านนาเป็นอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและสัญลักษณ์แทนการบูชาในเทศกาลประเพณียี่เป็งของชาวล้านนา เช่น โคมแปดเหลี่ยมสื่อถึงหลักธรรมมรรคมีองค์ 8 นั้นหมายถึงสื่อสอนให้ประชาชนประกอบอาชีพสุจริต ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งประเพณีลอยกระทงนั้นชาวพุทธได้ถือปฏิบัติกันมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา เป็นประเพณีวัฒนธรรมอันเก่าแก่ พอถึงวันลอยกระทง (ยี่เป็ง) มาถึงประชาชนชาวล้านนา ก็จะจัดสถานที่ ทำความสะอาดวัดวาอาราม เก็บกวาดวิหาร ศาลา อุโบสถ บ้านเรือนให้สะอาดเรียบร้อย และนำต้นอ้อย ต้นกล้วย ดอกไม้ ตกแต่งซุ้มประตูป่า เพื่อต้อนรับวันสำคัญเช่นนี้ แล้วนำโคม ตุ้ง รูปแบบต่างๆ ไปถวายวัด แหวนไว้ตามวิหาร ศาลา อุโบสถ บ้านเรือนของตน เพื่อเป็นพุทธบูชา

2.3 คุณประโยชน์ของโคมล้านนา ชุมชนเมืองสาทรหลวง ชุมชนเมืองสาทรน้อย ปัจจุบันถือว่าโคมล้านนา ตุ้งล้านนา เป็นอัตลักษณ์ของชาวล้านนาและชุมชนบ้านเมือง การทำโคมของชุมชนเมืองสาทรทั้งสองแห่ง กลายเป็นอาชีพหลักที่ทำคุณประโยชน์มหาศาลให้แก่ชุมชนดังนี้

- 1) คุณค่าในการทำโคมล้านนานั้นเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ในเดือนยี่เป็งของชาวล้านนา
- 2) การทำโคมล้านนาสามารถสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่คนในชุมชน ส่งเสริมหัตถกรรมในครัวเรือน
- 3) เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาของบรรพชนคนล้านนาไว้ไม่ให้สูญหาย
- 4) การทำโคมล้านนาทำให้สร้างความสามัคคีในชุมชน มีความปรองดองสมานฉันท์ ทำให้ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข
- 5) ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยเฉพาะลูกหลานไม่ไปทำงานนอกบ้าน โคมล้านนาสามารถสร้างอาชีพสร้างรายได้ตลอดทั้งปี
- 6) ทำให้ลูกหลานเกิดความหวงแหนภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยเฉพาะการทำโคมล้านนา
- 7) การทำโคมล้านนา สามารถหาวัสดุอุปกรณ์ในการทำได้ง่าย ใช้วัสดุธรรมชาติ ต้นทุนในการผลิตต่ำกว่างานด้านอื่นๆ
- 8) โคมล้านนาสร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนเมืองสาทร และส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ทุกๆ ปี
- 9) โคมล้านนาถือว่าเป็นศิลปหัตถกรรมที่สืบทอดส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมของล้านนามาอย่างยาวนาน
- 10) โคมล้านนาในชุมชนบ้านเมืองสาทร เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาวิจัยแก่หน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมากมาย
- 11) ในช่วงวันลอยกระทง (ยี่เป็ง) ประชาชนชาวล้านนา จะนำโคมไปถวายวัด ตกแต่งซุ้มประตูป่า บ้านเรือน เพื่อเฉลิมฉลองวันลอยกระทง ทำให้เกิดความสนใจและสวยงามเป็นอย่างยิ่ง

2.4 รูปแบบในการสร้างโคมล้านนา โคมล้านนามีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ของล้านนาโดยแท้ แต่ก่อนมีเพียงแค่ 2-3 รูปแบบ ปัจจุบันมีมากกว่า 20 รูปแบบ ด้วยจินตนาการและจิตวิญญาณของผู้ผลิตได้ สรรสร้างขึ้นมา เพื่อให้เป็นวัตถุที่ล้ำค่า ควรแก่การถวายเป็นพุทธบูชาในพระพุทธศาสนา สอดแทรกไป หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ในทุกบทบาทและมิติของโคมล้านนา ที่บรรพชนคนล้านนาได้มอบเป็น มรดกตกทอดสู่ลูกหลานของชาวล้านนา (Puchthonglang, and Puchthonglang, 2017)

2.5 การสร้างอัตลักษณ์ของโคมล้านนามีความสอดคล้องกับวัฒนธรรม โดยที่พระพุทธ ศาสนามีดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ เรานำดอกบัวไปบูชาพระ ชาวล้านนาก็พยายามสร้างอัตลักษณ์ของตนให้มี สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรมพุทธ โดยการสร้างโคมล้านนาเป็นเครื่องบูชาพระ ในวันลอยกระทง แม้ว่า โคมล้านนาได้พัฒนารูปแบบไปลักษณะต่างๆ มากมาย แต่จุดประสงค์ในการผลิตก็เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา การสร้างโคมล้านนา จึงแฝงไปด้วยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ข้อคิด สาระ ที่ซ่อนเร้นมากับโคมล้าน นนา การที่เราจะทำอะไรที่ทำให้จิตใจสบายมีความสุข ก็ต้องนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้อง ผู้ทำโคมนั้นถึงพร้อมด้วยหลักธรรมอิทธิบาทสี่ เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวงานจึงจะ สำเร็จด้วยดี ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ คือ ฉันทะ มีความพอใจในการทำโคมล้านนา วิริยะ มีความ พยายามทำโคมล้านนาอย่างต่อเนื่องงานจึงออกมาเรียบร้อย จิตตะ มีความเอาใจจดจ่อในสิ่งที่เราทำไม่ ละเลยหน้าที่และงานที่ทำ วิมังสา ต้องมีความไตร่ตรองพิจารณาในงานที่ทำ ทำแล้วนำมาทบทวนผลงานชิ้น งานของเรา เช่น เราทำโคมเสร็จเรียบร้อยแล้วเราต้องนำมาวิเคราะห์ดูว่าชิ้นงานของเราที่ทำมา ดีหรือไม่ดี ขาดตกบกพร่องประการใดแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป โคมที่ชุมชนเมืองสาตร เกี่ยวข้องกับประเพณี วัฒนธรรมของชาวล้านนาอย่างมาก แสดงถึงความเป็นล้านนา ส่งเสริมการท่องเที่ยว สร้างชื่อเสียงให้แก่ ชุมชนเมืองสาตร จนกลายเป็นอัตลักษณ์ของชาวล้านนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จนกลายเป็นชุมชนแห่ง โคมล้านนา ชุมชนเมืองสาตรหลวง ชุมชนเมืองสาตรน้อย ทำโคมกันแทบทุกครัวเรือน

2.6 แนวทางการสืบทอดอัตลักษณ์ของโคมล้านนา เนื่องจาก โคมล้านนาเป็นอัตลักษณ์ของ ล้านนา เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษที่มอบไว้แก่คนรุ่นหลัง อยู่คู่ล้านนามาช้านาน ควรจะมีแนวทางใน การอนุรักษ์และสืบทอด ดังต่อไปนี้

- 1) วัด พระสงฆ์ ต้องเป็นที่พึ่งทางด้านจิตวิญญาณ ให้ข้อคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้แก่ ชุมชนอย่างแท้จริง
- 2) หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนหรือหน่วยงานต่างๆ ควรให้การสนับสนุนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการ ทำโคมล้านนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง
- 3) สร้างจิตสำนึกให้แก่ ลูกหลานและเยาวชน ในชุมชนให้เรียนรู้ ฝึกอบรมปฏิบัติ การทำโคมล้านนา ให้ถูกต้อง
- 4) สภาวัฒนธรรมของอำเภอ จังหวัดและประเทศ ควรให้การสนับสนุนและจัดกิจกรรมส่งเสริม ภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาอย่างกว้างขวาง

5) โรงเรียน ควรบรรจุการทำโคมล้านนา เข้าในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และความคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้าน

6) ผู้ทำโคมล้านนา ต้องมีจิตวิญญาณ ในการทำโคม รักษารูปแบบดั้งเดิมไม่ให้สูญหาย และพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้มีความหลากหลาย ตั้งใจทำอย่างประณีต สวยงาม

7) ผู้ทำโคมต้องเปิดใจกว้าง ให้แก่ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ เก็บข้อมูล ประวัติ เกี่ยวกับโคมล้านนา ด้วยความเต็มใจ

2.7 จุดเด่นและจุดด้อยของการสร้างอัตลักษณ์ของโคมล้านนา จุดเด่น ได้แก่ เป็นการแสดงออกทางประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่น ควบคู่ไปกับกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เราจะพบเห็นได้ว่าทุกวัดวาอารามในล้านนา จะมีโคมแขวนไว้ในวิหาร โบสถ์ ศาลา หรือตามบ้านเรือน ของประชาชนชาวล้านนา อัตลักษณ์ของล้านนาก็คือ โคมล้านนา ตุงล้านนา จุดด้อยของการสร้างอัตลักษณ์โคมล้านนา คือ โคมล้านนา แต่ก่อน ยังไม่ได้รับความนิยม ในปัจจุบันกลับได้รับความนิยมอย่างมาก เมื่อมีผู้คนทำกันมาก ใช้มาก ปล่อยโคมมาก ซื้อมากขึ้น ย่อมเกิดปัญหาตามมาเป็นเรื่องธรรมดา ของสังขารมสรรพสิ่ง สมัยก่อนการปล่อยโคม ทั้งสองประเภท คือ โคมปล่อยกลางวันเรียกว่า โคมลอย (ว่าวชม) และโคมปล่อยกลางคืนเรียกว่า โคมไฟ (ว่าวไฟ) มีไม่มากนัก ปัจจุบัน นิยมปล่อยกันมากตลอดทั้งปี ย่อมเกิดปัญหาตามมา บางคนก็พูดว่าไปติดเครื่องบิน ตกใส่บ้านเรือนบ้าง แต่ที่ผ่านมาก็ยังไม่มีเหตุการณ์ที่ว่เกิดขึ้น

2.8 โคมล้านนากับการสร้างอัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ในสมัยปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนพัฒนารูปแบบได้หลากหลาย เช่น โคมบูชาพระธาตุเจดีย์ ก็ใช้โคม 12 ราศี (นักขัต) และโคมรูปพระประจำวันเกิด โคมบูชาพระพุทธเจ้า ก็ใช้โคม แปดเหลี่ยม สื่อถึงมรรคมีองค์ 8, โคมดาว สื่อความถึงหลักธรรม ชั้น 5, โคมเพชร, โคมผัด (โคมหมุน) เป็นต้น ซึ่งโคมเหล่านี้ชาวล้านนา มีความเชื่อว่าเป็นสิ่งบูชาที่เลิศล้ำและมีคุณค่าในด้านจิตใจ เพื่อบูชาคุณ 3 ประการ ของพระสัมมาสัมพระพุทธเจ้า คือ พระบริสุทธิคุณ พระปัญญาธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ

2.9 โคมล้านนากับการสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม โคมล้านนาเป็นภูมิปัญญาเป็นมรดกของบรรพชนที่ได้มอบไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอด ชุมชนเมืองสาครได้สืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน ปัจจุบันเราจะเห็นได้ว่าเมื่อไรถึงวันวัฒนธรรมหรือทอดถึงวัฒนธรรมของล้านนา เราก็ต้องนึกถึงโคมล้านนา ตุงล้านนา อย่างหลีกเลี่ยงมิได้

2.10 ปัญหาและอุปสรรคของการสร้างอัตลักษณ์โคมล้านนา พบปัญหาและอุปสรรคดังนี้ คือ

1) วัสดุอุปกรณ์การทำโคมล้านนาเริ่มหายากและมีราคาแพงขึ้น แต่ราคาโคมเท่าเดิม
2) บุคลากรที่มีความชำนาญไม่ค่อยมีนับวันจะหายาก เช่น คนผ่าไม้ เหลาไม้ จักตอก ประกอบโครง เป็นต้น

3) การทำโคมล้านนา ต้องใช้งบประมาณในการทำ ผู้ทำขาดงบประมาณในการลงทุน ในการซื้ออุปกรณ์ต่างๆ ในการผลิต

- 4) การจัดระบบการจำหน่ายยังไม่เป็นระบบต่างคนก็ต่างทำ (ตัวใครตัวมัน)
- 5) ราคาโคมยังไม่เป็นเอกภาพ ราคาขายไม่เท่ากัน ยังเกิดการแย่งราคากัน
- 6) การทำโคมล้านนา ใช้วัสดุธรรมชาติ การดูแลเก็บรักษายาก
- 7) ภาครัฐและเอกชนยังไม่ได้ดูแลเท่าที่ควร ขาดการสนับสนุน
- 8) ผู้ทำโคมล้านนาบางคนทำโคมได้ไม่ดีพอ (ไม่มีคุณภาพ)
- 9) วัด ชุมชน โรงเรียน ต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนให้มากกว่านี้
- 10) โคมล้านนายังขาดผู้ศึกษา ค้นคว้า วิจัย อย่างจริงจัง
- 11) โคมล้านนาที่ปล่อยขึ้นสู่ท้องฟ้า อาจเกิดปัญหาทางเดินอากาศ และตกลงมาไหม้บ้านเรือนของชาวบ้าน
- 12) หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ได้ดูแลส่งเสริมเท่าที่ควร ในโอกาสต่อไปชาวล้านนา ก็จะไม่เห็นภูมิปัญญาที่สำคัญเหล่านี้อีกต่อไป

2.11 ข้อเสนอแนะหรือการแก้ปัญหา ของการสร้างอัตลักษณ์โคมล้านนา มีดังนี้

- 1) การทำโคมล้านนา ต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ผู้นำชุมชน และบุคคลในชุมชน ตลอดถึงหน่วยงานต่างๆ เช่น วัด โรงเรียน และแหล่งจำหน่าย เป็นต้น
- 2) วัด พระสงฆ์ ต้องเป็นที่พึ่งทางด้านจิตวิญญาณ เป็นขวัญและกำลังใจให้แก่ประชาชน ให้ข้อคิดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง
- 3) ปลุกจิตสำนึกให้แก่ ลูกหลาน เยาวชน นักศึกษา และนักเรียน ในชุมชนให้เรียนรู้ ฝึกอบรม ปฏิบัติ การทำโคมล้านนา ให้ถูกต้อง
- 4) สภาวัฒนธรรมของอำเภอ จังหวัดและประเทศ ควรให้การสนับสนุนและจัดกิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนาอย่างกว้างขวาง
- 5) โรงเรียน ควรบรรจุการทำโคมล้านนา เข้าในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาเรียนรู้ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาพื้นบ้าน
- 6) ผู้ทำโคมล้านนาต้องมีจิตวิญญาณในการทำโคมล้านนา รักษารูปแบบดั้งเดิมไม่ให้สูญหาย และพัฒนารูปแบบใหม่ๆ ให้มีความหลากหลาย ตั้งใจทำอย่างประณีต สวยงาม
- 7) ผู้ทำโคมต้องรับฟังความคิดเห็น เปิดใจกว้าง ให้โอกาสแก่ผู้ที่มีความสนใจเข้ามาศึกษา ค้นคว้า เก็บข้อมูล เรียนรู้ประวัติเกี่ยวกับโคมล้านนา ด้วยความเต็มใจ
- 8) ผู้ทำโคมควรจัดตั้งกลุ่มโคมล้านนา ให้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
- 9) ชุมชนควรสร้างสัญลักษณ์โคมล้านนาไว้ในใจกลางหมู่บ้าน เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว
- 10) สภาวัฒนธรรมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การอนุรักษ์โคมล้านนา ตุงล้านนา อย่างต่อเนื่อง
- 11) ควรจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ เกี่ยวกับโคมล้านนา ตุงล้านนา หรือภูมิปัญญาอื่นๆ ของชาวล้านนา เพื่อให้เป็นแหล่งเรียนรู้เกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น

ดังนั้นเราจะพบเห็นได้ว่า ในปัจจุบันโคมถูกประดิษฐ์เพื่อจุดบูชาพระพุทธรูป เพราะมีความเชื่อว่า เมื่อถวายโคมชาติหน้าจะเกิดมาสติปัญญาดี เนื่องจากแสงสว่างเป็นแสงที่ส่องเข้าไปยังความมืด เปรียบเสมือนปัญญาที่จะสามารถพิจารณาเห็นสิ่งต่างๆ ได้ การจุดโคมจึงนิยมทำกันในวันพระ แต่แท้ที่จริงแล้วสามารถกระทำได้ทุกโอกาส ไม่ได้จำกัดวันและเวลา หรือเรียกตามภาษาธรรมว่า “อะกาลิก” ซึ่งก็แล้วแต่ความพอใจหรือความสะดวก ส่วนของโคมนั้นเมื่อถูกจุดแล้วก็จะนำไปแขวน หรือตั้งไว้หน้าบ้าน หรือตามชายคาของเรือนให้เป็นที่สวยงาม ส่องแสงสว่างและเพื่อเป็นการบูชาเทพยดาอารักษ์ ผู้รักษาหอเรือนอีกด้วย จะเห็นได้ว่าการจุดโคมประทีปนั้น มีวิวัฒนาการและความเป็นมาที่ยาวนาน แต่ครั้งโบราณกาล ซึ่งมีการเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน นอกจากเดือนอื่นแล้ว เดือนยี่เป็ง ยังถือเป็นอีกหนึ่งวโรกาสที่ผู้นำบ้านเมืองทรงเลือกเป็นวันที่สำหรับบำเพ็ญพระราชกุศล และราชประเพณี ดังนั้น กระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมทุกยุคทุกสมัยตั้งแต่ในอดีต จนถึงกาลปัจจุบัน ยังคงเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ความเชื่อและความสัมพันธ์กับธรรมชาติเช่นเดิมตลอดมา ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า กระแสแห่งวัตถุนิยม ที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของชาวล้านนา อย่างหลีกเลี่ยงมิได้นี้ คงจะไม่ทำให้ประเพณีวัฒนธรรมของชาวล้านนาสิ้นสลายไปในเวลาอันควร ขอพวกเราชาวล้านนาทั้งหลายได้ช่วยกันรักษา สืบทอด ต่อยอด มรดกทางปัญญาของบรรพชนของเราให้อยู่คู่ชาวล้านนาตลอดไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าประเด็นที่น่าเสนอแนะและชี้แจงดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ สถาบันทางศาสนา สภาวัฒนธรรม หรือสถาบันการศึกษา ควรให้การศึกษาลึกลงไปถึงที่มาและวัตถุประสงค์ของการสร้างโคมและประเพณีโคมชาวล้านนาให้เข้าใจ เพื่อการสืบสานวัฒนธรรมชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ และความรู้สึก ซึ่งสะท้อนกลับสู่ศูนย์การศึกษาของเยาวชน และอนุรักษ์ภูมิปัญญาของบรรพชน “โคมชาวล้านนา” ในอนาคต เพื่อมิให้ส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อของชาวล้านนา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ควรจะทำการวิจัยเรื่อง โคม ในมิติของภูมิภาคอื่นๆ เพื่อให้เกิดความรู้ที่หลากหลาย และสามารถนำมาเทียบเคียงกับ โคมชาวล้านนา ก็จะเกิดประโยชน์ต่อผู้ที่ศึกษาค้นคว้าต่อไป

สรุป

โคมชาวล้านนา สมัยก่อน เป็นสิ่งประดิษฐ์ สำหรับกำบังไฟไม่ให้ดับเมื่อถูกลมพัด เป็นภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพชนชาวล้านนา ได้ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และการประดิษฐ์โคมชาวล้านนามีหลากหลายรูปแบบ เมื่อชาวล้านนาได้นับถือพระพุทธศาสนา วิถีชีวิตก็ผูกพันกับศาสนา การสร้างผลงานทางศิลปะ โดยเฉพาะโคม จึงมีแรงบันดาลใจจากความศรัทธาในหลักคำสอนทางศาสนา ชาวล้านนาสมัยโบราณจะไม่ใช้โคมโดยทั่วไป คงจะมีแต่ในราชสำนัก ในวัด และในบ้านของผู้มีอันจะกิน แต่ ปัจจุบัน ชาวล้านนานิยมนำมาใช้

เป็นเครื่องบูชา เครื่องประดับตกแต่งสถานที่ทั้งทางศาสนาและสถานที่ราชการ และในงานพิธีกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะงานประเพณียี่เป็ง นิยมจุดโคมค้าง หรือโคมที่ติดแขวนไว้บนที่สูง ทำด้วยไม้ไผ่และกระดาษ สร้างเป็นโคมทรงกลมหุ้มเรียกว่า โคมแปดเหลี่ยม เพื่อให้แสงสว่างในยามค่ำคืน และเพื่อใช้สำหรับบูชาพระพุทธเจ้าเชื่อว่าเป็นการบวงสรวงพระเกษแก้วจุฬามณีบนสรวงสวรรค์ ในปัจจุบันมีการประยุกต์ใช้โคมไฟมาทำเป็นเครื่องประดับตามอาคารบ้านเรือน และสถานที่ต่างๆ เพื่อความสวยงาม แต่อย่างไรก็ตามยังคงเป็นกระบวนการสร้างและอนุรักษ์อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนา ทั้งยังช่วยสืบสานงานศิลปหัตถกรรมโคมล้านนาให้คงอยู่สืบไป

References

- Aankom, S. (2000). *Comparative Religion*. (6th ed). Bangkok: Printing Co., Ltd.
- Burawas, S. (2002). *Philosophy*. (4th ed). Bangkok: Siamese Publishing House.
- Intharat, S. et al. (2009). *Ethics*. (3rd ed.) Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University.
- Jandaeng, P. (2017). A Philosophical Approach in Mahaparinibbana Sutta. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(2), 144-158.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitaka*. Bangkok: MCU Press.
- Nathalang, E. (2003). *Local Wisdom and Knowledge Management*. Bangkok: Amarin Printing.
- Payomyong, M. (1990). *Thailand's Lan Na Twelve-month Tradition (Complete Set)*. (2nd ed). Chiang Mai: S.Printing.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (1997). *Buddhism: Superstition*. (2nd ed.). Bangkok: Company Limited.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2015). *Dictionary of Buddhism*. (23th ed.). Bangkok: Dhammathamkusolchit foundation.
- Puchthonglang, Y. and Puchthonglang, P. (2017). Lanna Lanterns: Traditional Production Formats and New Designs for Business. *Journal of Social Sciences and Humanities*, 43(2), 187-216.
- Rangsiwongs. A. (2017). Dhammacakka: The Symbol of Dhammas in Buddhism. *Journal of MCU Peace Studies*, 5(3), 184-194.